

Kraków, 1 lipca 2024 r.

Prof. dr hab. Paweł Laidler
Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
pawel.laidler@uj.edu.pl

**RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ MGR. MICHAŁA NOWOSADA-
KSIĘCIKOWSKIEGO PT. *DRUGI KRYZYS BERLIŃSKI I KUBAŃSKI KRYZYS
RAKIETOWY W ŚWIETLE PREZYDENCKICH RAPORTÓW WYWIADOWCZYCH*
PRZYGOTOWANEJ POD OPIEKĄ PROMOTORSKĄ
DR. HAB. JANA PISULIŃSKIEGO, PROF. UR**

Recenzowana rozprawa autorstwa Pana mgr. Michała Nowosada-Księcikowskiego nawiązuje do niezwykle ważnych z punktu widzenia XX-wiecznej historii oraz stosunków międzynarodowych wydarzeń związanych z okresem zimnej wojny, tzw. drugiego kryzysu berlińskiego oraz kubańskiego kryzysu raketowego. Choć analiza ma charakter historyczny, to opiera się na badaniu materiałów archiwalnych – amerykańskich dokumentów wywiadowczych, które zostały odfajnione i udostępnione opinii publicznej od roku 2015, stając się atrakcyjnym przedmiotem badań dla współczesnych historyków zimnej wojny zainteresowanych odnalezieniem nowych perspektyw badawczych wyjaśniających przyczyny, przebieg i konsekwencje zjawisk i procesów politycznych determinujących relacje między Stanami Zjednoczonymi Ameryki (USA) a Związkiem Socjalistycznych Republik Sowieckich (ZSRS). Dokumenty, o których mowa, to ponad dziesięć tysięcy stron tajnych raportów i analiz przygotowanych dla dwóch prezydentów Stanów Zjednoczonych – Johna F. Kennedy’ego oraz Dwighta Eisenhowera – funkcjonujących pod zbiorczą nazwą *President’s Intelligence Checklist* (PICL). Po uzyskaniu dostępu do zdigitalizowanej formy materiałów archiwalnych, Doktorant podjął się zadania przeprowadzenia analizy dokumentów w kontekście ich treści oraz wpływu na proces decyzyjny Prezydenta Kennedy’ego, w związku ze wspomnianymi dwoma kluczowymi wydarzeniami zimnowojennymi. Cezura czasowa badania obejmuje okres od ich powstania (czerwiec 1961) do tragicznej śmierci Prezydenta (listopad 1963). Rozprawa liczy 249 stron (w tym 231 stron właściwego tekstu) i składa się ze wstępu, trzech rozdziałów

o charakterze teoretycznym i analitycznym oraz podsumowania, a także bibliografii wykorzystanych źródeł naukowych.

We wstępie Doktorant przedstawia zakres badawczy wyjaśniając zasadność jego doboru, zarówno w wymiarze przedmiotowym, jak i czasowym, a także określa cel badań, jakim jest analiza PICL jako narzędzia informacyjnego o charakterze źródłowym poprzez przegląd treści oraz ocenę wartości dokumentów odnoszących się do drugiego kryzysu berlińskiego i kubańskiego kryzysu rakietowego (s. 11). W rozprawie zostaje postawione podstawowe pytanie badawcze o sposób prezentowania, czy też interpretację uwarunkowań związanych ze wspomnianymi kryzysami zimnowojennymi, a także cztery pytania szczegółowe (nazywane przez Doktoranta pochodnymi) dotyczące wiarygodności dokumentów, określenia źródeł informacji znajdujących się w dokumentach, ewolucji treści PICL w odniesieniu do dwóch kryzysów początku lat 60. XX wieku i wreszcie skuteczności informacji w kontekście decyzji podejmowanych przez administrację Kennedy'ego względem działań ZSRS (s. 12). W drugiej części Wstępu pojawiają się rozważania na temat stanu badań nad problematyką zimnowojenną, przede wszystkim z perspektywy trzech podejść do badania źródeł historycznych – klasycznego, rewizjonistycznego i post-rewizjonistycznego – których specyfikę Doktorant wyjaśnia, ukazując również ewolucję historiografii analizowanego okresu po upadku Związku Radzieckiego (s. 14-17). Skupiając się przede wszystkim na dwóch kryzysach początku lat 60. XX wieku, Doktorant odwołuje się do licznych opracowań amerykańskiej i europejskiej literatury, przywołując prace zarówno z zakresu historii, jak i nauk o polityce i administracji oraz stosunków międzynarodowych, a także wskazuje na wartość pamiętników i wspomnień autorstwa bohaterów analizowanych konfliktów reprezentujących obydwie strony bipolarnej rzeczywistości, jak również publikacji z serii *Foreign Relations of the United States* (s. 18-27).

Rozdział pierwszy wprowadza do problematyki badań ukazując kontekst historyczny i znaczenie analizowanych dokumentów dla przebiegu procesów politycznych. Doktorant prowadzi dosyć skromne, choć poprawne rozważania teoretyczne nad takimi pojęciami jak zimna wojna, prezydenckie raporty wywiadowcze, drugi kryzys berliński czy kubański kryzys rakietowy, starając się wyjaśniać również kilkanaście innych terminów i zwrotów pojawiających się w toku analizy (s. 28-35). Dosyć ważnym wątkiem jest próba znalezienia właściwego polskiego odpowiednika dla określenia nazwy dokumentów stanowiących podstawowy przedmiot badawczy, zakończona konkluzją, że w rozprawie Doktorant będzie korzystał z oryginalnego skrótu nazwy dokumentów lub pojęciami związanymi z ich charakterem (s. 32-33). Szczególnie istotne wydaje się rozróżnienie różnych typów danych

i informacji gromadzonych przez amerykańskie agencje wywiadowcze (HUMINT, SIGINT, IMINT czy OSINT) i wyjaśnienie ich charakteru (s. 33). Inną ważną częścią rozdziału są szersze refleksje nad procesem badań zdigitalizowanych materiałów źródłowych, których odtajnienie umożliwiło dostęp opinii publicznej do niedostępnych przez kilkadziesiąt lat raportów wywiadowczych. Zamiast skupiać się wyłącznie nad historycznym charakterem dokumentów, Doktorant dokonuje analizy roli amerykańskich instytucji rządowych odpowiedzialnych za proces tworzenia raportów oraz decydowania o stopniu ich tajności, przywołując odpowiednie podstawy prawne – konstytucję federalną, Kodeks Stanów Zjednoczonych, ustawy Kongresu oraz zarządzenia wykonawcze prezydentów – doprecyzowujące obieg informacji niejawnych (s. 36-47). Bazując na regułach wprowadzonych przez ustawę FOIA (*Freedom of Information Act*), zdefiniowane zostają kryteria dostępu do informacji publicznych, w tym dokumentów rządowych o charakterze wywiadowczym, w wymiarze podmiotowym i przedmiotowym.

W drugiej części rozdziału przywołana zostaje geneza powstania PICL wraz z ukazaniem kontekstu i tła historycznego konfliktu zimnowojennego końca lat 50. i początków lat 60. XX wieku, zarówno pod kątem ówczesnej polityki informacyjnej amerykańskiego wywiadu jak i realnej dostępności do danych przez prezydentów, na mocy których mogli podejmować kluczowe decyzje polityczne. Na uwagę zasługuje analiza działalności jednostek odpowiedzialnych za przepływ informacji wewnątrz administracji prezydenckiej oraz instytucjonalny wymiar współpracy wywiadu i prezydenta w kontekście tworzenia dokumentów mogących stanowić podstawę do konkretnych działań politycznych i strategicznych wobec istniejących ówczesnie kryzysów (s. 49-55). Oprócz wstępnej analizy treści, Doktorant prezentuje formę jaką miały dokumenty w ramach PICL, skupiając się również na odręcznych zapiskach tworzonych przez autorów raportów oraz najbliższych współpracowników Prezydenta Kennedy'ego (s. 58-62).

Kolejne dwa rozdziały mają podobny do siebie charakter, dotyczą bowiem analizy treści i wpływu raportów na stopień wiedzy oraz proces decyzyjny Prezydenta Johna F. Kennedy'ego w kontekście kryzysu berlińskiego roku 1961 (rozdział drugi) oraz kubańskiego kryzysu raketowego roku 1962 (rozdział trzeci). Przybliżone zostają tutaj wydarzenia historyczne stanowiące tło dla wspomnianych kryzysów w relacjach USA-ZSRS oraz zaprezentowany zostaje szczegółowy przebieg poszczególnych wydarzeń w kontekście wewnętrznym i międzynarodowym. Posługując się wiedzą wynikającą z dotychczasowych badań w literaturze, Doktorant stara się dokonać analizy kryzysu berlińskiego i kubańskiego z punktu widzenia treści raportów przedstawianych Prezydentowi, dokonując w ten sposób weryfikacji

istniejących źródeł historycznych i nadając im odpowiedni kontekst. Istotne jest, że w przypadku obydwu konfliktów, czytelnik ma możliwość poznać sposób przetwarzania i interpretowania informacji wywiadowczych przez autorów raportów, analityków, prezydenckich doradców, jak i samej głowy państwa, a także zrozumieć stopień świadomości polityków podejmujących decyzje dotyczące kierunków ówczesnej polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych. Jedną z najważniejszych obserwacji związanych z porównaniem PICL z innymi raportami wywiadowczymi jest szerszy wymiar tych pierwszych, odnosiły się one bowiem nie tylko do zagadnień o charakterze militarnym czy aspektów bezpieczeństwa państwa, ale również kwestii polityczno-społecznych mających znaczenie dla strategii podejmowanych przez amerykańskie władze decyzji. Choć są widoczne różnice w zakresie oddziaływania raportów na stopień wiedzy i proces decyzyjny Prezydenta Kennedy'ego w przypadku kryzysu berlińskiego i kubańskiego, to w obydwu rozdziałach pojawiają się podobne wnioski na temat roli i wpływu dokumentów jako źródła informacji oraz czynnika determinującego ustalanie priorytetów polityki zagranicznej USA w okresie zimnej wojny.

Konkluzje wynikające z przeprowadzonej w rozdziałach drugim i trzecim analizy pojawiają się w podsumowaniu, gdzie Doktorant z jednej strony prezentuje najważniejsze wnioski badawcze na temat znaczenia PICL dla przebiegu dwóch istotnych międzynarodowych kryzysów politycznych w relacjach USA-ZSRS, z drugiej zaś dokonuje szerszej oceny dokumentów z perspektywy dotychczasowej wiedzy historycznej na temat analizowanego okresu. Szczególne znaczenie mają rozważania dotyczące wiarygodności historycznej PICL, jak również ocena treści dokumentów pod kątem szeregu nieprawidłowości i błędów w nich zawartych (s. 213-214). Doktorant słusznie dostrzega wyzwania przed jakimi stał amerykański wywiad odpowiedzialny m.in. za przekazywanie jak najbardziej precyzyjnych informacji prezydentom na temat stanu faktycznego procesów i zjawisk politycznych, ale również mające na celu zrozumienie intencji i strategii przeciwnika w kontekście konkretnych wydarzeń implikujących międzynarodowe kryzysy. Najważniejszym wnioskiem badawczym wydaje się stwierdzenie, że analiza raportów przekazanych Prezydentowi Kennedy'emu nie przewartościowała dotychczas ugruntowanych w historiografii paradygmatów, potwierdzając, że strona amerykańska posiadała ograniczone możliwości wywiadowcze, co przekładało się na przepływ informacji wywiadowczych i stopień wiedzy głowy państwa na temat stanu faktycznego i planów ZSRS. Z drugiej strony, Doktorant dostrzega wagę PICL z punktu widzenia ewolucji działalności analitycznej wywiadu mającej coraz większe znaczenie, pomimo, a może i na przekór niepełnych i niepewnych źródeł informacji (s. 226-227).

Na podstawie obowiązujących przepisów (art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki – tekst jednolity Dz. U. z 27 września 2017 r. – w związku z art. 175 ust. 1 Przepisów wprowadzających ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 3 lipca 2018 r. – Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. oraz z art. 187 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce) zadaniem recenzenta w przewodzie doktorskim jest ocena czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej Doktoranta w zakresie dyscypliny naukowej w której jest przygotowana, a także potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Należy zatem ocenić, czy problem badawczy i zakres tematyczny analizy zostały prawidłowo zdefiniowane i czy można odnaleźć w recenzowanej rozprawie elementy oryginalnych badań, rozważań i wniosków badawczych. Jednocześnie recenzent powinien potwierdzić czy treść rozprawy, zastosowane metody i techniki badawcze oraz sposób analizy odzwierciedlają wiedzę teoretyczną oraz umiejętności prowadzenia samodzielnego badań przez Doktoranta.

Choć rozprawa dotyczy analizy wydarzeń o charakterze historycznym, które zostały szczegółowo zbadane i opisane w amerykańskiej i polskiej literaturze naukowej – na co sam Doktorant wskazuje we wstępie rozprawy, w jej dalszej części stwierdzając m.in., że kryzys kubański jest jednym „z najlepiej opisanych okresów XX wieku” (s. 211) – jednak zaproponowane ujęcie badawcze wykracza poza wymiar klasycznej analizy historiografii oraz analizy procesów politycznych, ich źródeł, przebiegu i następstw. Na uznanie zasługuje dobór dokumentów stanowiących podstawę analizy, których w polskiej literaturze wcześniej nie analizowano z perspektywy ich formy, treści oraz wpływu na polityczne procesy decyzyjne w kontekście kryzysów: berlińskiego i kubańskiego. Celem rozprawy nie jest bowiem jedynie weryfikacja treści dokumentów z perspektywy implementacji przez głowę państwa zawartych w nich wniosków, ale próba analizy sposobu interpretacji określonych zjawisk o charakterze politycznym, głównie w wymiarze międzynarodowym, a także stopnia wiedzy amerykańskich prezydentów na tematy wywiadowcze, co wykracza nieco poza dotychczasowy charakter badań prowadzonych przez polskich ekspertów z zakresu historii, amerykanistyki i stosunków międzynarodowych. W tym kontekście wysoko oceniam sam pomysł badawczy oraz założenia badawcze, uznając je za oryginalne rozwiązanie naukowe i wkład Doktoranta w badania amerykanistyczne.

Nie zmienia tego fakt, że z samej analizy treści odtajnionych raportów wywiadowczych trudno jest Doktorantowi jednoznacznie odpowiedzieć na wszystkie postawione pytania badawcze, co wynika przede wszystkim z niedoskonałości samych dokumentów. Istotne jest,

że ma on świadomość ograniczonej wiarygodności historycznej PICL, o czym pisze zarówno we wstępie, jak i w rozdziałach poświęconych analizie obydwu kryzysów, a także w podsumowaniu, wskazując na niejednoznaczny wpływ raportów na konkretne wydarzenia historyczne. Stwierdzenie to traktuję nie jako czynnik osłabiający wymiar naukowy analizy, lecz jako zjawisko wynikające z charakteru dokumentów i tym samym wpisujące się w kontekst historyczny oraz okoliczności instytucjonalne związane z funkcjonowaniem amerykańskiego wywiadu i przepływu informacji między poszczególnymi jednostkami i podmiotami decyzyjnymi w amerykańskim rządzie. Każdy kto bada przebieg zjawisk i procesów politycznych wynikających z funkcjonowania instytucji wywiadowczych, czy to okresu zimnowojennego, czy np. w odniesieniu do zamachów terrorystycznych 11 września 2001 roku, musi mieć świadomość wyzwań związanych z analizą tajnych dokumentów źródłowych i Doktorant tę świadomość ma. Tym samym potwierdzam oryginalny charakter rozprawy, pozytywnie oceniając przedmiot i zakres badawczy, cel pracy oraz postawione pytania badawcze, pomimo trudności z jednoznaczną odpowiedzią na niektóre z nich, z uwagi na charakter analizowanych źródeł.

Rozprawa mieści się w zakresie badań amerykanistycznych, które mają interdyscyplinarny charakter obejmujący zarówno dziedzinę nauk humanistycznych (m.in. historia, nauki o kulturze i religii, literaturoznawstwo, językoznawstwo) oraz dziedzinę nauk społecznych (m.in. nauki o polityce i administracji, stosunki międzynarodowe, nauki o bezpieczeństwie, nauki socjologiczne, nauki prawne, ekonomia). Nie ulega wątpliwości, że badania podejmowane przez Doktoranta, choć sięgają do przede wszystkim do metodologii charakterystycznej dla dyscypliny historia, mogą być z pełną świadomością ulokowane w wymiarze interdyscyplinarnym sięgając do metod stosowanych w naukach o polityce i administracji, stosunkach międzynarodowych, naukach o bezpieczeństwie i naukach prawnych. Osobiście uważam, że nie ma możliwości dokonywać współcześnie analizy zjawisk i procesów dotyczących funkcjonowania państwa i społeczeństwa amerykańskiego bez zastosowania złożonej metodologii wpisującej się w interdyscyplinarny charakter badań amerykanistycznych.

Cieszę się zatem, że Doktorant, mimo formalnego przypisania swoich badań do dyscypliny historia w ramach przygotowywania i obrony rozprawy w Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego, zdecydował się wykroczyć poza klasyczne granice swojej macierzystej dyscypliny umiejętnie stosując elementy metod badawczych z zakresu nauk społecznych. To również jedna z mocniejszych stron rozprawy, w której analiza źródeł historycznych jest dokonywana w kontekście stosunków międzynarodowych, polityki

bezpieczeństwa, instytucjonalnych relacji między agencjami wywiadowczymi a prezydentem, czy też polityczno-społeczny kontekstu zimnej wojny. Co istotne, sam Doktorant dostrzega wartość badań interdyscyplinarnych, gdy podczas rozważań dotyczących stanu badań nad problematyką zimnowojenną, wskazuje, że oprócz klasycznej analizy historycznej, mamy do czynienia z perspektywami dyplomatycznymi, kulturowymi i innymi (s. 14-15). Reasumując, rozprawa mieści się w zakresie dyscypliny historia, przede wszystkim z uwagi na źródła i sposób analizy, ale sięga również do doświadczeń kilku innych dyscyplin nauki, dzięki czemu Doktorant uzyskuje pełniejszy obraz zjawisk i procesów, które analizuje, wraz z określeniem ich wpływu na przebieg wydarzeń o charakterze historycznym.

W tym miejscu chciałbym jednoznacznie potwierdzić moją pozytywną ocenę ogólnej wiedzy teoretycznej Doktoranta w zakresie badań historycznych z elementami badań interdyscyplinarnych, a także potwierdzić umiejętność samodzielnego prowadzenia przez niego badań naukowych. Świadczy o tym nie tylko umiejętne sięganie do licznych metod badawczych, takich jak analiza źródeł, analiza historyczna, analiza instytucjonalna, implementacja wybranych teorii stosunków międzynarodowych, metoda komparatystyczna czy analiza treści aktów prawnych, ale również głębokie zrozumienie źródeł, przebiegu i skutków procesów politycznych i społecznych, w kontekście wewnętrznym i międzynarodowym. Nie mamy do czynienia z badaczem ograniczonym jedynie do analizy wybranych przez siebie raportów wywiadowczych, ale ze znawcą problematyki zimnowojennej i osobą świadomą mocnych i słabych stron funkcjonowania amerykańskiego wywiadu, umiejącą krytycznie podejść do przedmiotu badań i postawić wnioski w określonym kontekście historyczno-politycznym. W rezultacie procesu badawczego czytelnik dowiadyuje się na temat znaczenia raportów wywiadowczych dla prezydentów, pozycji PICL względem innych dokumentów wzbogacających wiedzę głowy państwa na temat strategii w polityce zagranicznej, roli instytucji wywiadowczych w okresie zimnej wojny, potrzeby koordynacji przepływu informacji między jednostkami władzy państwowej, sposobu interpretacji zjawisk i procesów politycznych przez analityków i decydentów oraz poziomu wiarygodności przekazywanych danych determinujących nie tylko decyzje prezydentów, ale nierzadko też politykę międzynarodową wpływającą na funkcjonowanie wielu państw i społeczeństw.

Recenzowana rozprawa nie jest pozbawiona pewnych słabości czy wad, choć moje uwagi w tym zakresie należy traktować jako polemiczne i nie wpływające na jej ostateczną pozytywną ocenę. Jedną z najważniejszych uwag jaką chciałbym podnieść dotyczy struktury rozprawy. Z metodologicznego punktu widzenia podział pracy na część teoretyczną

i analityczną jest właściwy, ale w moim przekonaniu cel badawczy byłby w pełniejszy sposób zrealizowany, gdyby Doktorant zdecydował się na wydzielenie jeszcze jednego rozdziału – czwartego – w którym przeprowadzone zostałyby rozważania na temat roli PICL na politykę zagraniczną Stanów Zjednoczonych za czasów Prezydenta Johna F. Kennedy'ego. Co prawda elementy takiej analizy pojawiają się zarówno w rozdziale drugim, jak i trzecim, ale mają one charakter cząstkowy i nie pozwalają na wyciągnięcie wniosków o charakterze generalnym co do charakteru i znaczenia raportów wywiadowczych określonych jako *President's Intelligence Checklist*. Wnioski takie zostały zawarte w podsumowaniu, ale wydaje się, że z uwagi na ich kluczowe znaczenie w kontekście postawionych pytań badawczych należało poświęcić im osobny rozdział, zamiast częściowo przedstawiać argumentację w rozdziałach drugim i trzecim, a częściowo w podsumowaniu. W takiej sytuacji w konkluzjach Doktorant mógł ograniczyć się do przypomnienia celu rozprawy i pytań badawczych wraz z przedstawieniem uzyskanych na nie w toku badań odpowiedzi oraz ewentualnie odnieść się do szerszej perspektywy raportów wywiadowczych i innych dokumentów dla przebiegu zimnej wojny. Zaproponowana struktura rozprawy nie jest niedoskonała, ale warto rozważyć jej modyfikację w przypadku decyzji o jej przyszłej publikacji w formie monografii.

Druga uwaga o charakterze polemicznym dotyczy braku odniesienia w rozprawie do wiodącego paradygmatu bezpieczeństwa narodowego (*national security paradigm*) determinującego charakter procesów politycznych i sposób podejmowania decyzji przez rząd amerykański w wymiarze polityki wewnętrznej i zagranicznej w okresie zimnej wojny. Zainicjowany w latach 40. XX wieku przez Prezydenta Franklina D. Roosevelta paradygmat bezpieczeństwa narodowego odgrywał fundamentalną rolę nie tylko w retoryce zimnowojennych prezydentów USA, w tym Prezydenta Kennedy'ego, ale również w procesach decyzyjnych odnoszących się do kierunków działań amerykańskich na arenie międzynarodowej, jak również do funkcjonowania amerykańskiego wywiadu. Bardzo ważny wątek, wokół którego prowadzony jest w rozprawie dyskurs – kwestia tajności działań władzy wykonawczej – był zdeterminowany właśnie przez używanie, a często i nadużywanie paradygmatu bezpieczeństwa narodowego przez władzę wykonawczą, przy biernej reakcji kontrolnych komisji Kongresu oraz Sądu Najwyższego. Wydaje się, że sięgnięcie do założeń *national security paradigm* pozwoliłoby w jeszcze głębszy sposób wykazać źródła decyzji administracji Kennedy'ego względem kryzysu w Berlinie i na Kubie, a także uzasadnić tajny charakter działalności państwa w tym zakresie. Jednocześnie, skoro o tajności mowa, może warto było również sięgnąć do kwestii transparentności działań władzy jako wartości legitymizującej powstanie FOIA i wszelkich innych inicjatyw legislacyjnych mających na celu

ujawnianie aktywności podejmowanych przez państwo amerykańskie. Wprowadzenie do dyskursu przeciwstawnych założeń polityki tajności względem pożądanego w demokracji transparentności mogłoby wzbogacić prowadzone badania o jeszcze jeden istotny dla funkcjonowania amerykańskiego państwa wątek i to bez względu na to, że zagadnienie to nie ma bezpośredniego związku z celami badawczymi rozprawy. Dość powiedzieć, że po dzień ograniczony dostęp obywateli amerykańskich do dokumentów i informacji jest uzasadniany paradygmatem bezpieczeństwa narodowego, jak i powiązaną z nim doktryną sekretów państwowych (*state secrets doctrine*).

W pierwszej części recenzji bardzo pozytywnie wypowiedziałem się na temat terminologii i siatki pojęciowej wykorzystywanej w rozprawie przez Doktoranta. Nie umniejszając tego stwierdzenia chciałbym polemizować z jednym z tłumaczeń jakie występuje w wielu fragmentach rozprawy, a które odnosi się do ważnego aktu prawnego wydawanego przez amerykańskich prezydentów. Wielokrotnie w polskiej literaturze *executive order* (EO) jest tłumaczony jak dekret lub rozporządzenie prezydenta, a w rzeczywistości powinien być nazywany zarządzeniem wykonawczym, co bardziej oddaje jego charakter oraz zakres tematyczny. Rozporządzenie – określenie, którym posługuje się Doktorant – jest wykorzystywane w literaturze względem *executive agreements* (dokładniej: rozporządzenia z mocą ustawy), natomiast EO to raczej zarządzenie, które musi być zgodne z zakresem delegacji ustawowej Kongresu i dotyczy przede wszystkim polityki wewnętrznej. Jako osoba posługująca się wielokrotnie tym pojęciem, zarówno w badaniach, jak i dydaktyce, jestem zwolennikiem ujednoczenia pojęć i definicji, a nie tworzenia różnorodnej siatki pojęciowej w odniesieniu do aktów prawa amerykańskiego.

O wiele drobniejsze uwagi dotyczą pewnych zagadnień lub pozycji literatury, których zabrakło w toku analizy, co jest z pewnością bardziej dyskusyjne i wynika z odmiennych perspektyw badawczych oraz stopnia doświadczenia w badaniach amerykanistycznych i nie umniejsza w żadnym stopniu zakresu badań czy kwerendy dokonanej przez Doktoranta. Z jednej strony, analizując wydarzenia o charakterze historycznym, można wzbogacić rozważania poruszając takie wątki jak wpływ doktryny Theodore'a Roosevelta (*Roosevelt corollary*) uzupełniającej doktrynę Monroe'a na ewolucję polityki zagranicznej USA (rozdział trzeci), natomiast przy okazji omawiania instytucji rządowych odpowiedzialnych za politykę wywiadowczą posłużyć się schematem lub wykresem prezentującym zależności systemowe i strukturalne między tymi jednostkami, w tym również ich pozycję w systemie trójpodziału władzy. Z drugiej strony, analizując bibliografię warto sięgnąć do kilku dodatkowych opracowań polskiej literatury amerykanistycznej, dzięki którym świadomość badawcza

Doktoranta będzie jeszcze pełniejsza, szczególnie na temat polskich amerykańistów zafascynowanych badaniem podobnych zjawisk i procesów politycznych. Wymieniłbym tu monografie i artykuły Michała Urbańczyka czy Michała Bernaczyka z zakresu wolności słowa i dostępu do informacji w kontekście I Poprawki do Konstytucji USA. Pozwolę sobie jednak stwierdzić, że z punktu widzenia ujęcia badawczego (materiały źródłowe) oraz problematyki badawczej (amerykańska literatura) kwerenda została dokonana bardzo dobrze.

Podsumowując, recenzowana rozprawa stanowi oryginalne opracowanie naukowe, zwłaszcza z punktu widzenia ujęcia badawczego oraz sposobu analizy źródeł, a zakres badawczy, pomimo interdyscyplinarnego charakteru, wskazuje na ogólną wiedzę teoretyczną Doktoranta w zakresie dyscypliny historia. Nie mam wątpliwości co do potencjału badawczego ani umiejętności analitycznych Pana mgr. Michała Nowosada-Księżkowskiego, a jego rozprawa wzbogaca dotychczasowe badania nad amerykańską historią i polityką okresu zimnowojennego. Drobne niedociągnięcia nie umniejszają pozytywnej oceny rozprawy *Drugi kryzys berliński i kubański kryzys rakietowy w świetle prezydenckich raportów wywiadowczych*. W związku z powyższym, wnoszę do Rady Naukowej Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego o dopuszczenie Pana mgr. Michała Nowosada-Księżkowskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

